

آشنایی با قرائت قرآن کریم

روانخوانی و تجوید روان
سطح دو (عالی)

استدلالی با متد نوین

همراه با تمرین و سور قرآنی

مؤلف : ناصر احمدی

سرشناسه	احمدی، ناصر، ۱۳۶۰ -
عنوان و نام پدیدآور	آشنایی با قرائت قرآن کریم: روانخوانی و تجوید روان، سطح دو (عالی) استدلالی، با صد نوین همراه با تعریض و سور قرآنی/ مؤلف ناصر احمدی
مشخصات نشر	قم: انوار الهدی، ۱۳۹۶
مشخصات ظاهری	۲۱۵ ص.
شابک	978-600-2920-53-9
وضعیت فهرست نویسی	۱۳۰۰۰۰ ریال
موضوع	قرآن -- قرائت -- راهنمای آموزشی
موضوع	Quran -- Readings -- Study and teaching
موضوع	قرآن -- قرائت -- پرسشها و پاسخها
موضوع	Quran -- Readings -- Questions and answers
موضوع	قرآن -- تجوید -- راهنمای آموزشی
موضوع	Quran -- Recitation -- Study and teaching
موضوع	قرآن -- تجوید -- پرسشها و پاسخها
موضوع	Quran -- Recitation -- Questions and answers
رده بندی کنگره	۱۳۹۶ ۱۳۷۲۲۱۵/الف/۵/۲۷۲۴ BP۷۲
رده بندی دیسک	۲۹۷/۱۵۱-۷
رده کاتالان	۴۵۰۳۷۷۳

— آشنایی با قرائت قرآن کریم سطح دو (روانخوانی و تجوید روان) —

ناصر احمدی

- الناشر: انوار الهدی
- الكمية: ۱۰۰۰ نسخه
- الطبعة: الأولى
- تاريخ الطبع: ۲۰۱۶ م، ۱۴۳۸ هـ ق

ISBN: 978-600-292-053-9

www.qps.ir

ایران - قم - مجمع ناشران

+98-25-37744501

على نفقة الحاج ناجي حيدر الحاج حمد الفرحاني

فهرست مطالب

۱۰.....	پیشگفتار.....
۱۲.....	مقدمه.....
بخش اول: روانخوانی قرآن کریم	
۱۵.....	درس اول: حروف الفبا.....
۱۷.....	درس دوم: حرکات (صداهای کوتاه).....
۱۹.....	درس سوم: حروف مدی (صداهای کشیده).....
۲۱.....	درس چهارم: سکون.....
۲۲.....	درس پنجم: تشدید.....
۲۳.....	درس ششم: تنفس.....
۲۴.....	درس هفتم: مد.....
۲۵.....	قرائت سنجی (۱).....
۲۶.....	درس هشتم: حروف ناسوانا (۱).....
۲۸.....	درس نهم: حروف ناسوانا (۲).....
۳۰.....	درس دهم: همزه و انواع آن.....
۳۱.....	درس یازدهم: بحث ابتداء به همزه و طیل.....
۳۳.....	قرائت سنجی (۲).....
۳۵.....	درس دوازدهم: اشباع هاء ضمیر.....
۳۸.....	احکام و انواع هاء آخر کلمات.....
۴۰.....	درس سیزدهم: قاعده رفع النقاء ساکنین.....
۴۱.....	درس چهاردهم: حروف مقطعه.....
۴۳.....	قرائت سنجی (۳).....
۴۶.....	درس پانزدهم: وقف بر آخر کلمات.....
۵۰.....	قرائت سنجی (۴).....
۵۱.....	درس شانزدهم: کلمات مرتبط و قابل وصل.....
۵۲.....	درس هفدهم: توصیه‌های ضروری.....
۵۴.....	درس هجدهم: قرائت قرآن با صوت و لحن.....
۵۵.....	درس نوزدهم: شکل الف مدی در قرآن.....
۵۶.....	قرائت سنجی (۵).....

بخش دوم: شناخت قراءات و علم قرانت و انواع آن

فصل اول: شناخت قراءات و قراء سبعة

درس اول: سیر نزولی قرآن به روایت حفص از عاصم.....	۶۶
درس دوم: شناخت قراء مشهور.....	۶۷
درس سوم: قراء عشره.....	۶۹
درس چهارم: اختلاف در قرائت قرآن و سبب آن.....	۷۰
عوامل بروز اختلاف قرائت.....	۷۱

فصل دوم: انواع قرائت قرآن، مراتب و روش های آن

درس اول: مراتب و روش های قرائت.....	۷۲
انواع و صیغات انواع قرائت.....	۷۲
درس دوم: برترین قرائت.....	۷۵
اصول و مباحث قرائت.....	۷۵

بخش سوم: تجوید قرآن کریم سطح دو (عالی)

درس اول: علم تجوید؛ تعریف، فواید.....	۷۹
---------------------------------------	----

فصل اول: آشنایی با مخارج حروف

درس دوم: آشنایی با مفاهیم و اجزاء و مخارج حروف.....	۸۲
طریقه شناختن مخارج حروف.....	۸۲
شناخت اجمالی دستگاه تکلم.....	۸۳
شناخت تفصیلی دستگاه تکلم.....	۸۳
درس سوم: دهان و اجزاء آن.....	۸۵
درس چهارم: تعداد و محل های مخارج حروف.....	۸۸
محل اول: حلق.....	۸۸
درس پنجم: محل دوم؛ دهان (زبان) (۱).....	۹۱
درس ششم: محل دوم؛ دهان (زبان) (۲).....	۹۳
درس هفتم: محل دوم؛ دهان (زبان) (۳).....	۹۵
درس هشتم: محل دوم؛ دهان (زبان) (۴).....	۹۷
درس نهم: محل سوم؛ لب ها (شفقتین).....	۹۹
درس دهم: محل های فرعی.....	۱۰۱
درس یازدهم: خلاصه حروف و القاب آن ها.....	۱۰۳
محل های تلفظ حروف در یک نگاه.....	۱۰۴
درس دوازدهم: آشنایی با تلفظ حروف (۱).....	۱۰۵

درس سیزدهم: آشنایی با تلفظ حروف (۲).....	۱۰۸
درس چهاردهم: آموزش صحیح خوانی نماز (۱).....	۱۱۰
درس پانزدهم: آموزش صحیح خوانی نماز (۲).....	۱۱۲
درس شانزدهم: آموزش صحیح خوانی نماز (۳).....	۱۱۴
تلفظ صحیح حروف اذکار نماز در یک نگاه.....	۱۱۶
تلفظ صحیح و اشتباه برخی کلمات نماز همراه معانی.....	۱۱۶

فصل دوم: آشنایی با صفات حروف

درس هفدهم: صفات حروف؛ فوائد و اقسام آن.....	۱۱۸
درس هجادم: صفات اصلی (متضاد) حروف (۲).....	۱۲۲
درس نوزدهم: صفات اصلی (متضاد) حروف (۳).....	۱۲۴
درس بیستم: صفات اصلی (متضاد) حروف (۴).....	۱۲۷
صفات اصلی (متضاد) حروف در یک نگاه (۱).....	۱۲۹
درس بیست و یکم: صفات فرعی (غیر متضاد) (۱).....	۱۳۰
درس بیست و دوم: صفات فرعی (غیر متضاد) (۲).....	۱۳۲
درس بیست و سوم: صفات فرعی (غیر متضاد) (۳).....	۱۳۵
درس بیست و چهارم: صفات فرعی (غیر متضاد) (۴).....	۱۳۶
درس بیست و پنجم: صفات فرعی (غیر متضاد) (۵).....	۱۳۷
درس بیست و ششم: صفات فرعی (غیر متضاد) (۶).....	۱۳۸
درس بیست و هفتم: صفات فرعی (غیر متضاد) (۷).....	۱۳۹
درس بیست و هشتم: صفات فرعی (غیر متضاد) (۸).....	۱۴۰
درس بیست و نهم: صفات فرعی (غیر متضاد) (۹).....	۱۴۱
درس سی و یکم: صفات اصلی و فرعی و حروف آنان در یک نگاه.....	۱۴۲
درس سی و یکم: تقسیم صفات اصلی و فرعی از نظر قوت و ضعف.....	۱۴۳
جدول مخارج و صفات اصلی و فرعی حروف عربی در یک نگاه.....	۱۴۴

فصل سوم: احکام حروف (صفات عارضی)

درس سی و دوم: احکام حروف.....	۱۴۸
ادغام.....	۱۴۸
درس سی و سوم: انواع ادغام صغیر.....	۱۵۱
درس سی و چهارم: ادغام مقاربین.....	۱۵۴

۱۵۶	درس سی و پنجم: انواع ادغام در یک نگاه.....
۱۵۷	انواع ادغام از نظر کیفیت.....
۱۵۹	درس سی و ششم: احکام تنوین و نون ساکنه (۱).....
۱۶۱	درس سی و هفتم: احکام تنوین و نون ساکنه (۲).....
۱۶۲	نحوه علامت گذاری احکام نون ساکنه.....
۱۶۳	درس سی و هشتم: احکام میم ساکنه.....
۱۶۵	درس سی و نهم: موارد غنه و مراتب آن.....
۱۶۶	درس چهل و مد و قصر (۱).....
۱۶۸	درس چهل و یکم: مد و قصر (۲).....
۱۶۹	درس چهل و دوم: تفخیم و ترقیق (۱).....
۱۷۰	درس چهل و سوم: تفخیم و ترقیق (۲).....
۱۷۱	درس چهل و چهارم: احکام الـ و اماله آن.....

بخش چهارم: وقف و ابتدا

۱۷۵	درس اول: وقف و اهمیت آن.....
۱۷۶	آشنایی با اصطلاحات بار وقف و ابتدا.....
۱۷۷	طرق وقف بر آخر آیات.....
۱۸۱	درس دوم: انواع وقف (۱).....
۱۸۷	درس سوم: انواع وقف (۲).....
۱۹۱	درس چهارم: ابتداء.....
۱۹۳	سخن آخر.....
۱۹۳	سوره رحمن:.....
۱۹۸	سوره واقعه:.....
۲۰۳	سوره یاسین:.....
۲۱۰	سوره حجرات:.....
۲۱۳	خواص برخی از سوره های قرآن:.....
۲۱۴	منابع:.....

پیشگفتار

با توجه به پرسش‌های مکرر قرآن آموزان در مورد شیوهی اعراب‌گذاری و اینکه آیا در ابتدای نزول قرآن این چنین علاماتی بوده‌اند. بنا بر اهمیت پاسخ دادن به این پرسش مهم مرا بر آن داشت، مختصری از تاریخچهی نقطه و علامت‌گذاری قرآن کریم را به عنوان پیشگفتار مطرح نمایم.

تاریخچهی مختصری از نقطه و علامت‌گذاری قرآن کریم

در زمان بعثت پیامبر اکرم (ص) با توجه به محیط خاص جاهلیت «هزیره العرب» کتابت عرب مراحل اولیهی خود را می‌گذراند و نوشته‌های آنان بسیار ساده و ابتدایی و فاقد علامت‌ها و نشانه‌هایی بود که امروزه برای نشان دادن حرکات، سکون، شد، مد و تنوین و... از آنها استفاده می‌شود.

زمانی که پیامبر سلام (ص) به سالت برگزیده شد، کاتبان وحی، قرآن را با همان رسم الخط رایج آن روز می‌نوشتند و با توجه به نیاز شیوای قرآن که برای آن‌ها بسیار دشوار بود و نزول تدریجی قرآن و این که تلفظ صحیح آیات را از زبان پیامبر اکرم (ص) می‌شنیدند، در قرائت قرآن کمتر دچار لغزش می‌شدند و چنانچه در تلفظ صحیح کلمه‌ای شک می‌کردند از آن‌ها پرسیدند.

پس از آنکه اسلام گسترش یافت و بسیاری از اقوام غیر عرب نیز به اسلام گرویدند، به علت عدم آشنایی با زبان عربی نمی‌توانستند قرآن را صحیح بخوانند و سی اشتباه در میان و سخنان فصیحان عرب نیز به چشم می‌خورد. این امر حضرت علی (ع) را بر آن داشت تا برای حفظ و نگهداری قرآن کریم، قواعدی را پایه‌ریزی نماید و آن را به شاگرد خود «ابوالاسود دؤلی» آموزش دهد، آنگاه ابوالاسود تصمیم گرفت برای صحت قرائت عموم مردم، قرآن را علامت‌گذاری نماید. او برای این کار یکی از برجسته‌ترین نویسندگان آن روز را به کار گرفت و از او خواست تا هنگام تلاوت قرآن، نگاه به حرکت لب‌های او کند. اگر هنگام تلفظ حرفی لب‌های او حالت گشایش (باز شدن) به خود گرفت یک نقطه به رنگ قرمز بالای آن حرف قرار دهد تا نشانگر مفتوح بودن آن حرف در حین تلفظ باشد و اسم آن نقطه را «فتحه» نامید و نیز اگر هنگام تلفظ حرفی لب‌های او حالت شکستگی به خود گرفت یک نقطه قرمز زیر همان حرف قرار دهد تا نشانگر مکسور بودن آن حرف در حین تلفظ باشد و اسم آن نقطه را «کسره» نامید. همچنین اگر هنگام تلفظ حرفی، لب‌های او حالت به هم پیوستگی (جمع شدن) به خود می‌گرفت یک نقطه به رنگ قرمز در جلوی آن حرف قرار دهد تا نشانگر مضموم بودن آن حرف در حین تلفظ باشد و اسم آن نقطه را «ضمه» نامید. ابوالاسود آیات را می‌خواند و نویسنده با نقطه اعراب‌گذاری می‌کرد و هر برگی از قرآن که نقطه‌گذاری می‌شد، ابوالاسود آن را باز بینی می‌کرد تا اینکه تمام قرآن نقطه‌گذاری شد.

با پیروی از این روش در نگارش قرآن توسط دیگران، صحیح خواندن قرآن از نظر حرکات تا اندازه‌ای تحقق

یافت ولی مشکل تشخیص حروف متشابه همچنان باقی بود، برای برطرف کردن این اشکال، دو تن از شاگردان ابوالاسود به نام‌های «یحیی بن یعمر» و «نصر بن عاصم» با استفاده از تجربه‌های استاد خود، حروف را نقطه گذاری نمودند تا حروف متشابه از یکدیگر تمیز (تشخیص) داده شوند و برای اینکه نقطه حرکات با نقطه حروف اشتباه نشود، نقطه‌های حروف را هم رنگ حروف «مشکی» و نقطه حرکات را با همان رنگ قرمز می‌نوشتند. پس از مدتی از نقطه‌های زرد رنگ برای تشخیص الف، واو و یایی که به صورت همزه خوانده می‌شدند و نیز از نقطه سبز برای تمیز دادن همزه‌ی وصل در ابتدای کلمات استفاده نمودند.

این کارها تا اندازه‌ی زیادی توانست مشکلات تشخیص حرکات و حروف مشابه را برطرف نماید، ولی مشکل به کاربردن رنگ‌های متفاوت برای منظوره‌ای مختلف در نوشتار، خلیل بن احمد فراهیدی از شیعیان اهل بیت عصمت و طهارت (علیه السلام) را بر آن داشت تا نقطه‌هایی که نماینگر حرکات و همزه بود را تغییر شکل دهد. وی برای تشخیص حرکت زح از الف، کسره از «یاء» و ضمه از «واو» کمک گرفت، زیرا صداهای آن‌ها متماثل به این حروف هستند و آن را به صوت کوچک‌تر در بالا و زیر حروف قرار داد و برای همزه از قسمت بالای حرف عین «ه» و برای علامت ای سکون، شدید، مد و... از شکل‌های دیگری استفاده نمود که در گام‌های فصیح و روان‌خوانی به طور اختصار آمده است.

بعد از ایشان موارد دیگری در رسم الخط قرآنی نام گرفت که هر یک در سهولت قرائت و آموزش نقش بسزایی داشت و مورد استقبال اکثر مسلمین قرار گرفت. ما با توجه به گستردگی جهان اسلام و نبود وسایل ارتباط جمعی برخی علامات در نقاط مختلف با همدیگر تفاوت دارند اما لازم به یادآوری است که اصل کلمات قرآنی و همچنین شیوه نگارش آن‌ها در کشورهای اسلامی یکسان است، تنها تفاوتی که وجود دارد در شیوه علامت گذاری بعضی از شکل‌ها است که برای سهولت در تلفظ قرار داده شده است. نتیجه اینکه که سعی همه بر این بوده است که علامت‌های موجود در قرآن عامیانه با رسم الخط‌های مختلف، جهت قرائت فصیح و صحیح، کمک شایانی نماید. از خداوند متعال عاجزانه خواهش می‌کنیم که با ارائه این مجموعه به نوآموزان قرآنی در مقاطع مختلف تحصیلی در رسیدن به هدف «تعلیم و تعلم فصیح و روان و ساده قرائت قرآن به دیگران» یاریم نماید.

مقدمه:

در عظمت قرآن کریم همین بس که کلام حق تعالی است و بر سینه مبارک رسول مهربانی و رحمت حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم نازل گردیده و در مقام و منزلت آن همین کافی است که آیاتش به اندازه درجات بهشت و ضامن سعادت انسان‌ها است و بشریت را از گمراهی و ضلالت به هدایت ابدی سوق می‌دهد.

مجموعه‌ای که در پیش رو دارید حاصل آموخته‌ها، آموزش‌ها و تجربیات سال‌های متمادی است که با عنایت حق تعالی و فرموده پیامبر اکرم (ص) که فرمودند: «خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَ عَلَّمَهُ؛ بهترین شما کسی است که قرآن را فراگیرد و دیگران بیاموزد» و همچنین فرموده مقام عظمای ولایت امام خاتمه‌ای مدظله العالی که خطاب به مسئولین، «مع قاریان مشهد فرمودند: «در ترویج قرآن هر چه تلاش کنید زیاده نیست». این فرمایشات مرا بر آن داشت جزو این مجموعه شود را که طی چندین سال در دسترس قرآن آموزان و دانشجویان دانشگاه‌های آزاد و پیام نور قرار گرفته بودند. به این «روخوانی و تجوید روان» در دو سطح یک و دو جهت استفاده عموم و ترویج بیش از پیش آموزش کلام وحی به وسیله تحریر در آورم و در اختیار علاقمندان به علوم قرآنی قرار دهم. از ویژگی‌های این کتاب آن است که اولاً مطابق آن طبق سطح گفته شده کامل بوده که این خود نیز به روان بودن تعلیم کمک شایانی می‌کند و ثانیاً توضیحات مفاهیم و علمی قواعد که در فراگیری و آموزش نقش بسزایی دارند، به صورت تئوری و مکتوب برای راهنمایی قرآن آموزان در خلال درس‌ها آمده‌اند و قرآن آموزان با مطالعه دقیق این کتاب همراه تمرینات یاد شده و گوش دادن به قرائت‌های تحقیق یا ترتیل قاریان ورزیده قرآن می‌توانند حداقل قرائتی جذاب و دلنشین، فصیح با رعایت تمامی قواعد داشته باشند؛ البته لازم به ذکر است اگر از اساتید قرآن در جلسات مکرر بهره‌گیری و رفع اشکال نمایید، پیشرفت قرائت شما سریع‌تر خواهد بود.

اکنون که با یاری خداوند باری تعالی و همکاری علاقمندان ترویج علوم غنی و ریژه رانیت صحیح خوانی قرآن کریم این مهم میسر گردید، انشاءالله مفید فایده باشد و این قلیل مورد قبول درگاه الهییت واقع گردد. بی‌شک این مجموعه همانند هر اثر دیگری خالی از عیب و نقص نیست، ما را در رفع نقایص و ارائه پیشنهادات سازنده خود از طریق آدرس الکترونیکی «ahmadinaser57@yahoo.com» یاری فرمایید.

من الله التوفیق

ناصر احمدی، زمستان ۸۸